
Zapowiedzi wydawnicze.

Biuletyn Polonistyczny 22/1 (71), 138-145

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZAPOWIEDZI WYDAWNICZE

Teresa Dobrzyńska, Zdzisława Kopczyńska: Tonizm. Poetyka - Zarys Encyklopedyczny. Ossolineum.

Tom poświęcony "Tonizmowi" stanowi trzecie - po "Sylabizmie" i "Sylabotonizmie" - monograficzne opracowanie jednego z polskich systemów wersyfikacyjnych, publikowane w tej samej co poprzednie tomy serii wydawniczej. Wersyfikacja toniczna, na naszym terenie wykształcona na początku wieku XX, została tu scharakteryzowana jako struktura numeryczna, w której jednostką miary jest akcent, a liczba sylab akcentowanych konstytuuje wzorzec rytmiczny. Przy opisie tego wzorca zwrócono uwagę na dwa jego warianty: ścisły i luźniejszy. Pierwszy, stanowiący podstawę numeryczności tonizmu, pozwala na dokładne określenie wszystkich możliwych odmian budowy akcentowo-sylabicznej wersów; drugi, tej pełnej przewidywalności pozbawiony, funkcjonuje w kontekście wierszowych realizacji wzorca ścisłego.

W tonizmie szerzej rozwinęły się tylko dwa formaty wierszowe, wyraziście skonstrastowane i o różnej proveniencji; są to: 3-akcentowiec bezśredniówkowy i 6-akcentowiec ze średniówką po trzecim akcencie metrycznym. W książce podjęto próbę interpretacji tego faktu; w osobnym rozdziale opisano sposoby kształtowania rzadko pojawiających się rozmiarów tonicznych.

Najwięcej miejsca i uwagi poświęcono dwom głównym formatom, charakteryzując ich budowę, zasięg występowania i ich właściwości funkcjonalne. Przy omawianiu tych spraw na plan pierwszy wysuwały się kwestie związane z rolą i znaczeniem akcentu jako czynnika metrotwórczego i modulacyjnego; rozpatrywano je na tle ogólnych prawidłowości akcentuacyjnych języka polskiego. Starano się przy tym wydobyć te nacechowania stylistyczne, jakie wypowiedzi językowej narzuca każdy z obu formatów tonicznych, oraz uwyraźnić specyficzne cechy stylizacyjne wersyfikacji tonicznej w ogólności, stanowiące o jej walorach i ograniczeniach.

Opis organizacji językowej wiersza tonicznego – w płaszczyźnie bezpośrednio stanowiącej o jego kształcie rytmicznym – został oparty na charakterystyce liczbowej udziału poszczególnych elementów budowy językowej.

Tom zawiera aneks w postaci tabel statystycznych, na których dla celów porównawczych wpisane zostały również dane dotyczące innych form wiersza polskiego, analogicznie opracowanych w ramach badań nad słowiańską metryką porównawczą.

TD

Literary Studies in Poland. T. 3-4. Red. H. Dziechcińska. Ossolineum.

Dwa kolejne tomy serii wydawniczej Literary Studies in Poland dotyczą: tom 3 – problemów literatury renesansu i baroku, tom 4 – literatury okresu oświecenia.

Zamieszczone w nich artykuły i obszernie omówienia publikacji książkowych prezentują aktualny stan badań zarówno nad literaturą w dawnej Polsce, jak nad ówczesną kulturą literacką oraz teatrem i dramatem.

Sygnalizowane tomy Literary Studies in Poland przynoszą poza tym informację o konferencjach naukowych dotyczących staropolszczyzny, które odbyły się w Polsce w ostatnich latach, i krótkie ich omówienia.

HD

Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. S.I. Pod redakcją Edmunda Jankowskiego, Janiny Kulczyckiej-Saloni, przy współudziale Michała Kabaty i Ewy Pieńkowskiej-Rohozińskiej. Praca IBL PAN i Instytutu Literatury Polskiej UW. Ossolineum.

Tom studiów – pierwszy z trzytomowej w zamierzeniu serii "Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu", należącej

do cyklu publikacji poświęconych poszczególnym epokom literatury polskiej – powstał w wyniku współpracy Instytutu Literatury Polskiej UW z Instytutem Badań Literackich PAN i tymi ośrodkami polonistycznymi wyższych uczelni w Polsce, w których – indywidualnie lub zbiorowo – prowadzone są badania nad pozytywizmem.

Seria I "Problemów" jest pracą zbiorową, na którą składa się jednaście studiów autorstwa zarówno wybitnych znawców tego okresu, jak i badaczy młodszych. Tak pomyślana książka – przy całej różnorodności tematycznej i różnicach ujęć metodologicznych – pozwala na zorientowanie się w aktualnym stanie badań nad literaturą postyczniową i daje równocześnie przegląd problematyki skupiającej zainteresowania badawcze.

Tom, dedykowany pamięci Zygmunta Szweykowskiego – otwiera rozprawa Henryka Markiewicza "Polskie przygody estetyki Taine'a". Autor prześledził uważnie czasopisma polskie drugiej połowy XIX i początków XX wieku, zanalizował wypowiedzi publicystyczne poświęcone twórcy "Filozofii sztuki" i opierając się na tym bogatym materiale źródłowym omówił drogi powolnego przyswajania estetyki Taine'a i jego wpływu na rodzimą krytykę literacką. – "Pokolenie Szkoły Głównej", artykuł Stanisława Fity, przynosi, oparty na rozległym materiale dokumentacyjnym, obraz dorobku wychowanków warszawskiej uczelni na polu naukowym, publicystycznym i literackim, charakteryzuje kulturotwórczą rolę tej generacji i jej trwałe osiągnięcia, przekazane później Polsce niepodległej. – Szczegółową niejako egzemplifikacją działalności pokolenia Szkoły Głównej jest rozprawa Marii Brykalskiej poświęcona "Pozytywistycznej » Niwie < (1872–1875)", piśmie znanemu dotąd w swym okresie konserwatywnym dzięki osobie i udziałowi Sienkiewicza. – Szkic Jana Detki "Ku wielkiemu realizmowi", akcentując rolę inspiracji naturalistycznej, charakteryzuje kierunek ewolucji myśli estetycznej epoki pozytywizmu i jej wpływ na dokonania literackie okresu. – Kolejne studium – pióra Ewy Warzenicy-Zalewskiej – podejmuje problem "Kompozycji » Lalki < wobec tradycji literackiej". Uwaga autorki skupiła się na oryginalnych wobec europejskiej tradycji powieściowej rozwiązaniach, jakie zastosował Prus dla ukazania historycznej zmienności zjawisk i współistnienia historii w czasie teraźniejszym. – Autorowi "Lalki" poświęcona jest również rozprawa Edwarda Pieścikowskiego "Prus – rewolucja – » Dzieci<", omawiająca

na podstawie "Kronik" złożony stosunek pisarza do historycznych wydarzeń lat 1905-1907. - Rozważania nad "Folklorem w twórczości Adolfa Dygasińskiego" podjęła Helena Wolny, analizując sposoby wykorzystania właściwości językowych, obserwacji obrzędów i zwyczajów ludowych oraz podań, bajek i przypowieści w spuściźnie literackiej autora "Beldonka". - Dwie kolejne rozprawy: Anny Martuszewskiej ("W stronę powieści popularnej. Pisarstwo Marii Rodziewiczówny w latach 1887-1904") i Kazimierza Chruścińskiego ("Powiastka » dla ludu«. Z badań nad »literaturą trzecią« okresu pozytywizmu") zajmują się ustaleniem, jakie postulaty programowe pozytywistów i konwencje powieściowe wpływały na powstawanie tekstów obiegu popularnego. - Szkic "Krytyka literacka końca XIX wieku z perspektywy pozytywizmu", autorstwa Michała Kabaty, Waldemara Klemma i Haliny Tchórzewskiej-Kabatowej, podejmujący analizę wypowiedzi krytycznych warszawskiego środowiska literackiego końca XIX wieku, dokumentuje tezę o trwałym wkładzie pozytywistów w rozwój myśli estetycznej schyłku stulecia i wyraża przekonanie o ewolucyjnym, nie zaś przełomowym charakterze procesu literackiego tego okresu. - Podobne stanowisko reprezentuje Danuta Knysz-Rudzka, w szkicu o "Doświadczeniu pozytywistycznym w twórczości Wacława Berenta" ujawniająca związki z pozytywizmem młodzieńczego debiutu Berenta, który negując uproszczoną wersję światopoglądu pozytywistów, pozostaje w obrębie problematyki podjętej przez tę epokę i wykorzystuje doświadczenia artystyczne powieści tendencyjnej i naturalistycznej powieści środowiskowej.

EP

Jadwiga Czachowska: Rozwój bibliografii literackiej w Polsce. Ossolineum.

Złożeniem pracy jest ukazanie rozwoju bibliografii literackiej (tzn. spisów bibliograficznych o zakresie obejmującym literaturę polską oraz prace historyczno- i teoretycznoliterackie jej dotyczące, bądź też ograniczonym wyłącznie do literatury lub do nauki o literaturze) jako części historii nie tylko bibliologii, ale przede wszystkim dziejów warsztatu naukowego historii literatury polskiej.

Koncentrując uwagę na spisach znaczących w rozwoju bibliografii literackiej – od pierwocin na początku XVII w. do połowy wieku XX – przeprowadzono szczegółową analizę poszczególnych opracowań, z ukazaniem specyficznych problemów metodycznych dotyczących doboru materiału, opisu i układu pozycji: prac naukowych i dzieł sztuki (utworów literackich) będących przedmiotem badań, a równocześnie starano się ukazać świadomość bibliograficzną środowiska polonistycznego przez przedstawienie genezy prac i dyskusji dotyczących metody opracowania bibliografii, która odpowiadałaby najlepiej potrzebom badawczym dyscypliny.

Prezentacja zagadnienia została dokonana według wyodrębnionych okresów, z synchronistycznym ujęciem spisów bieżących i retrospektywnych, co wyraźniej ukazuje zależność poczynąń bibliograficznych od warunków polityczno-społecznych i od sytuacji w nauce o literaturze i w bibliografii. Zaproponowana periodyzacja przedstawia się następująco:

- okres do połowy XIX w. – dominacja funkcji pozanaukowych: propagandowej i rejestrująco-archiwalnej, przy czym literatura ujmowana jest szeroko jako całość narodowego dorobku piśmienniczego (słowniki bio-bibliograficzne pisarzy pióra Starowolskiego, Janockiego, Ossolińskiego, Juszyńskiego, Bentkowskiego);

- od połowy XIX w. do pierwszej wojny światowej – stopniowe kształtowanie się funkcji naukowej bibliografii (pierwsze spisy bieżące w "Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce", w "Przewodniku Literackim" i w "Pamiętniku Literackim");

- od pierwszej wojny światowej do połowy XX w. – ważkie realizacje bibliografii literackiej w pracach indywidualnych ("Literatura polska" G. Korbuta, "Bibliografia literatury polskiej" S. Wierczyńskiego i "Bibliografia literatury polskiej" P. Grzegorzczaka) oraz próby zorganizowania pracy zespołowej nad bibliografią bieżącą i retrospektywną (inicjatywy S. Wierczyńskiego i E. Kucharskiego);

- od połowy XX w. – wejście w etap zorganizowanej instytucjonalnie działalności bibliograficznej w zakresie wyznaczonym przez potrzeby współczesnej nauki o literaturze i stworzenie podstawowej bazy bibliograficznej dla badań literackich ("Polska Bibliografia Literacka", "Bi-

bliografia literatury polskiej »Nowy Korbut«, "Bibliografia zawartości literackiej czasopism polskich XIX i XX w." - do 1939 r.).

Omawiając szczegółowo przedsięwzięcia do r. 1970, wprowadzono dodatkowo w zakończeniu informację o nowych inicjatywach, co jest niezbędne dla oceny "nasylenia bibliograficznego" nauki o literaturze.

W aneksie podano noty bio-bibliograficzne dotyczące autorów bibliografii literackich.

JCz

Ewa Szary-Matywiecka: Książka - powieść - autotematyzm. Od "Pałuby" do "Jedynego wyjścia". Z Dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej. Ossolineum.

Przedmiotem pracy jest analiza międzywojennych powieści autotematycznych wybranych z obiegu literatury zdominowanego przez kulturę wysokoartystyczną. Książkę rozpoczyna analiza "Pałuby" K. Irzykowskiego, pierwszej polskiej powieści autotematycznej, a następnie analizowane są powieści później wydane: "Książka jutra" B. Ostrowskiej, "Kronika Świeciechowska" A. Struga, "Psychoanalityk w podróży" J. Brzękowskiego, "Z dnia na dzień" F. Goetla, "Prawie fachowiec" M. Promińskiego i "Jedynego wyjścia" S. I. Witkiewicza. Zestawiona z analizą "Pałuby" - analiza "Jedynego wyjścia" kończy książkę.

Przeprowadzone analizy mają zasadniczo dwa cele: z jednej strony - skomentowanie podstawowego dla powieści autotematycznych zagadnienia, jakim jest problem "powieści w powieści", z drugiej - uzasadnienie tezy, że dwoma najważniejszymi typologicznymi wyróżnikami tych powieści są takie ich cechy, jak: grafemiczność i krytyczność.

Problem "powieści w powieści" ujęty więc został dwojako: i od strony książki-powieści jako faktu społecznego włączonego do obiegu dóbr kulturalnych, i od strony powieści zdublowanej, tj. jakby "wyjętej" z gotowych faktów obiegu kulturalnego i "włączonej" ponownie do produkcji powieściowej.

Ta powieść zdublowana w książce-powieści niesie z kolei trzeci

fakt – estetycznego i ideologicznego różnicowania się i konfrontowania między sobą propozycji powieściowych konstytuujących się w tejże książce-powieści. Za sprawą tych zróżnicowań i konfrontacji zaznacza się krytyczność odnosząca się zarówno do warunków społecznego krążenia efektów pracy powieściopisarza, jak do samej tej pracy in statu nascendi.

W ten sposób propozycje autorki zmierzają do obalenia pozornie jednoznacznego charakteru zjawisk autotematycznych jako realizacji sofizmu o kłamcy, a więc jako "koła zamkniętego i doskonałego" (co przypisał im A. Sandauer). Co więcej, uwypuklają one fakt, że "pisanie o pisaniu" jest w powieściach autotematycznych związane nie tylko z nimi samymi, ale i z działaniami, dla których stają się one arenami.

Formą tych działań jest odautorskie, zarazem zaś pisarskie, grafemiczne przekształcenie fabuł, treścią ich natomiast – aktywny stosunek do propozycji powieściowych, które – konstytuowane przez rzeczywistych pisarzy, np. Irzykowskiego i Witkiewicza – powieści "Pałuba" i "Jedynie wyjście" same sobą negują i unieważniają. Chodzi tu o propozycje powieściowe wywodzące się z młodopolskiej empirii kulturalnej.

Wnioskiem autorki jest więc przekonanie, że "pisanie o pisaniu" w powieściach autotematycznych bynajmniej nie zastępuje stosunku do rzeczywistości empirycznej, lecz sprzęga się z nią po to, aby ją zmienić.

ESM

Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wieku. Red.
H. Dziechcińska. Studia Staropolskie. Ossolineum.

Praca zbiorowa, poświęcona badaniom staropolskiej kultury literackiej, składa się z następujących rozpraw:

1. S. Żółkiewski: Przedmowa
2. K. Dmitruk: Sytuacje komunikacyjne w kulturze literackiej dawnej Polski
3. Z. Nowak: Czynniki kulturotwórcze w Prusach Królewskich doby Odrodzenia

4. H. Dziechcińska: Zabawa jako komponent życia literackiego w Polsce XVI i XVII w.
5. W. Roszkowska: Główne ośrodki życia teatralnego w XVI i XVII w.
6. A. Nowicka-Jeżowa: Wilanki staropolskie. Z zagadnień społecznej i literackiej problematyki mody "wiejskiej"
7. T. Bieńkowski: Panegiryk w polskiej kulturze umysłowej i życiu literackim w XVI i XVII w.
8. M. Zachara: Sylwy - dokument szlacheckiej kultury umysłowej w XVI i XVII w.
9. K. i W. Korotajowie: Książka literacka w bibliotekach polskich XVI i XVII w. (Na podstawie wybranych przykładów)
10. S. Nieznanowski: Czytelnictwo na Lubelszczyźnie.

HD